

**Prezes
Najwyższej Izby Kontroli**

Warszawa, dnia **16** listopada 2005 r.

Nr kontroli: I/04/001
KOB-

O P I N I A

Stosownie do art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (t.j. Dz. U. z 2001 r. Nr 85, poz. 937 ze zm.), przedstawiam opinię do stanowiska Ministra Obrony Narodowej w piśmie z dnia 31 października 2005 r. (Nr 2962) do „Informacji o wynikach kontroli organizacji służb specjalnych oraz nadzoru nad nimi”.

1. Minister Obrony Narodowej zwrócił uwagę na różnicę w sformułowaniu ogólnej oceny w Informacji o wynikach kontroli stwierdzając, iż we wcześniejszym wystąpieniu pokontrolnym NIK oceniła pozytywnie działania Ministra Obrony Narodowej w zakresie organizacji, kierowania i bieżącego nadzorowania Wojskowych Służb Informacyjnych (WSI). Podobną, pozytywną ocenę zawarto również w wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do Szefa WSI. Z drugiej strony, w podsumowaniu Informacji o wynikach kontroli zawarto jedynie oceny negatywne dotyczące tworzenia systemu prawnego regulującego działanie służb specjalnych oraz sprawowania nad nimi nadzoru.

Przyczyną zawarcia w Informacji negatywnej oceny funkcjonowania służb specjalnych – nie tylko WSI, lecz również ABW i AW – były stwierdzone podczas kontroli poważne zaniedbania i nieprawidłowości w opracowywaniu i wydawaniu aktów prawnych, które regulują w sposób szczegółowy najważniejsze aspekty działalności służb specjalnych oraz niedostateczny nadzór nad służbami specjalnymi, przede wszystkim niemal całkowite zaniechanie kontroli instytucjonalnej służb specjalnych przez nadrzędne wobec tych służb organy administracji. Pozytywny aspekt zorganizowania struktur służb specjalnych, odnotowany w wystąpieniach pokontrolnych, nie równoważy wymienionych negatywnych czynników, został on jednakże pozytywnie odnotowany w dalszej części Informacji.

2. Ocena przez NIK opracowania i wdrożenia aktów wykonawczych do ustawy o WSI nie stanowi „*podnoszenia teraz tej kwestii*”, jak stwierdza Minister Obrony Narodowej, lecz dotyczy okresu objętego kontrolą, tzn. lat 2002–2004. Minister Obrony Narodowej przyznaje w swoim stanowisku, że na dzień 28 października 2005 r. ustanowione zostały wszystkie regulacje prawne wynikające z wejścia w życie ustawy o WSI, natomiast zakres działania Inspektoratu WSI został określony w zarządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 17 lutego 2005 r. Przyjmuję z satysfakcją tę informację, wyrażając przekonanie, że przeprowadzona kontrola NIK przyczyniła się do przyspieszenia procesu wydania odnośnych regulacji. Pozostaje jednak faktem, iż stało się to dopiero po okresie ponad dwóch lat lub, odpowiednio, blisko dwóch lat po wejściu w życie ustawy o WSI, zatem negatywna ocena działań zarówno WSI, jak i MON w omawianym zakresie jest uzasadniona.

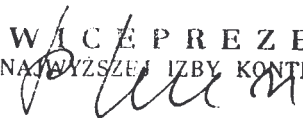
3. Sprawa niezrealizowania w pełni przez Ministra Obrony Narodowej upoważnienia ustawowego zawartego w art. 38 ust. 1 ustawy o WSI poprzez przekazanie części spraw, których dotyczyło upoważnienie w formie subdelegacji Szefowi WSI, była przedmiotem zastrzeżenia zgłoszonego przez MON do Kolegium NIK. Zastrzeżenie to zostało w całości oddalone przez Kolegium NIK, zatem ocena sformułowana przez NIK w tej sprawie jest nadal aktualna.

4. Obowiązek sprawowania kontroli Wojskowych Służb Informacyjnych wynika z art. 9 ust. 1 ustawy o WSI, zgodnie z którym Szef Wojskowych Służb Informacyjnych podlega bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej oraz § 1 pkt 16 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej (Dz. U. Nr 94, poz. 426), w którym Rada Ministrów stawia zadanie Ministrowi Obrony Narodowej sprawowania nadzoru nad działalnością Wojskowych Służb Informacyjnych, w tym zwłaszcza nad działalnością operacyjno-rozpoznawczą (obie te regulacje zostały przywołane w treści Informacji). Narzędziem kontroli instytucjonalnej Ministra Obrony Narodowej, która jest szczególną i konieczną formą nadzoru, jest Departament Kontroli MON. W ocenie NIK, Minister Obrony Narodowej korzystał z tej formy nadzoru, poprzez wykorzystanie wymienionego Departamentu, w sposób dalece niewystarczający. Wymienione przez Ministra Obrony Narodowej liczne formy nadzoru nad Wojskowymi Służbami Informacyjnymi, stosowane przez niego oraz inne organy państwa, mają jedną wspólną cechę – informacje uzyskane w ramach tych form nadzoru pochodzą wyłącznie od samego Szefa WSI. W opinii NIK, kontrola instytucjonalna gwarantuje możliwość wypracowania zobiektywizowanej oceny poprzez dotarcie do źródłowych dokumentów

i materiałów oraz uzyskanie wyjaśnień od osób bezpośrednio zaangażowanych w działalność służb. Kontrola taka jest warunkiem *sine qua non* sprawowania skutecznego nadzoru.

5. Zgadzając się z uwagą Ministra Obrony Narodowej o terminowym przekazywaniu właściwym organom planów i sprawozdań z działalności WSI, jednocześnie pragnę wskazać, iż ustalenie i ocena NIK dotyczące nieudostępnienia kontrolerom NIK dokumentów (w tym planów i sprawozdań) odnoszą się do pozostałych kontrolowanych służb specjalnych, tzn. Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu, co wynika jednoznacznie z treści pkt. 3.2.4. Informacji.

6. Potwierdzam także spostrzeżenie Ministra Obrony Narodowej, iż zadanie przekazania dokumentów archiwalnych WSI do Instytutu Pamięci Narodowej zostało przez WSI wykonane do dnia 18 września 2004 r., co jednak nie zmienia oceny NIK wskazującej na nierzetelność postępowania WSI w tej sprawie, ponieważ realizacja tego zadania trwała 3,5 roku, a w okresie tym WSI nie dotrzymały wielu terminów wyznaczanych przez Prezesa Instytutu. Ponadto, w wyjaśnieniu złożonym w dniu 29 października 2004 r. Szef WSI stwierdził, że *„(...) przekazanie wszystkich dokumentów archiwalnych do IPN nie jest aktem jednorazowym, lecz procesem ciągłym, który będzie trwał do chwili, aż ostatnie dokumenty wytworzone przed 31.12.90 r., które pozostają w dyspozycji WSI ze względu na konieczność zapewnienia prawidłowego funkcjonowania tej instytucji, a o istnieniu których poinformowany jest IPN, zostaną przekazane do archiwum IPN.”* Zgodnie z ustawą o IPN¹, WSI zatrzymało część oryginałów dokumentów, które uznało za niezbędne do wykonywania jego zadań ustawowych, przekazując do IPN ich kopie. W związku z powyższym wniosek dotyczący przekazania przez WSI wszystkich pozostałych dokumentów do IPN należy rozumieć w sposób zgodny z ustawą o IPN – tzn. przekazanie pozostałych dokumentów powinno nastąpić bezzwłocznie wówczas, gdy dokumenty te przestaną być niezbędne do wykonywania przez WSI ich zadań ustawowych.

2 up.
WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
Piotr Kownacki

¹ Art. 27 ust. 5 ustawy o IPN stanowi, że: „Jeżeli dokumenty, zbiory danych, rejestry lub kartoteki są niezbędne organowi, o którym mowa w ust. 3, do wykonywania jego zadań ustawowych, można poprzestać na przekazaniu Prezesowi Instytutu Pamięci ich kopii.